

Ontwikkelingskansen voor elk kind! Kindvolgsysteem 0-4 jaar

Analyse doelen Jonge Kind
peuters (pre-fase)

November 2022

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Verantwoording

2022 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: <http://jongekind.slo.nl>

E-mail: primaironderwijs@slo.nl

Inleiding

Aanbodsdoelen Jonge Kind

Op verzoek van het ministerie van OCW heeft SLO inhoudskaarten met aanbodsdoelen voor het jonge kind ontwikkeld. Ze brengen in kaart waaraan met jonge kinderen gewerkt kan worden, in de voorschoolse periode en in de eerste jaren van de basisschool. De aanbodsdoelen geven een richting waarin kinderen onderwerpen verkennen en ermee leren omgaan. Ze zijn samengesteld door SLO-specialisten op de verschillende leergebieden in samenwerking met experts en voorgelegd aan het onderwijsveld.

De inhoudskaarten met aanbodsdoelen Jonge Kind helpen pedagogisch medewerkers en leerkrachten om te komen tot een beredeneerd aanbod voor alle ontwikkelingsgebieden. Het doel is het inhoudelijk repertoire van de professionals te vergroten en versterken om zo een kwalitatief hoog aanbod aan jonge kinderen te bieden.

Volgsystemen Jonge Kind

Om de ontwikkeling van peuters en kleuters te volgen, te stimuleren en te registreren zijn er diverse kindvolgsystemen op de markt. Deze volgsystemen kunnen pedagogisch medewerkers en leerkrachten helpen bij het maken van inhoudelijk verantwoorde keuzes in het aanbod aan het jonge kind. Een aanbod dat zowel passend is voor kinderen met een achterstand als voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

Analyses van volgsystemen Jonge Kind

Sinds 2013 analyseert SLO in hoeverre de aanbodsdoelen vóórkomen in (veel gebruikte) volgsystemen Jonge Kind. Dit ook in opdracht van het ministerie van OCW. Bij deze analyses richt SLO zich op de doelen voor taal, rekenen-wiskunde, sociaal-emotioneel en bewegingsonderwijs zoals die op de inhoudskaarten staan beschreven. SLO wil met de analyse een objectief beeld geven. Daarom wordt elk volgsysteem steeds door meerdere analisten met een onderwijsachtergrond bekeken, voordat wordt bepaald of een doel aanwezig, niet aanwezig of deels aanwezig is. Dat betekent overigens niet dat een volgsysteem niet voldoet als doelen ontbreken: er kan door de uitgever bewust voor gekozen zijn om bepaalde doelen wel of niet op te nemen (zie reactie uitgever).

Analyserapportage per volgsysteem Jonge Kind

De analyserapportage vermeldt welke SLO-doelen Jonge kind wel en niet in beeld gebracht worden door het volgsysteem en kan daarmee behulpzaam zijn voor pedagogisch medewerkers en leerkrachten bij het kiezen van een volgsysteem dat past bij de eigen situatie.

Iedere rapportage bestaat uit drie delen. In het eerste deel geeft de uitgever een reactie op de uitgevoerde analyse en op de rapportage van de analyse. Het tweede deel is een objectieve beschrijving van het volgsysteem. In het derde deel worden de analyseresultaten in tabelvorm weergegeven met een eventuele toelichting op de analyseresultaten.

Alle analyserapportages worden op dezelfde wijze weergegeven en worden gepresenteerd op de website Jonge Kind van SLO (<http://jongekind.slo.nl>).

DEEL 1: Ontwikkelingskansen voor elk kind!

Reactie van de uitgever

Hier bieden we de uitgever de mogelijkheid om een reactie te geven op de uitgevoerde analyse(s) en op de rapportage van de analyse(s).

Taal	De uitgever is akkoord met de analysesresultaten en heeft hier geen gebruik van gemaakt.
Rekenen-wiskunde	
Sociaal-emotionele ontwikkeling	
Bewegingsonderwijs	

DEEL 2: Ontwikkelingskansen voor elk kind!

Beschrijving

Titel	<i>Ontwikkelingskansen voor elk kind!</i>
Auteur(s)	Hester Baars-Lindner, Ron Baars
Uitgever	KIKI training & coaching
Jaar van uitgave	2021(vernieuwde druk), 2022(digitale versie)
Doelgroep	0-4 jaar
Samenstelling van het volgsysteem	Het volgsysteem is zowel schriftelijk als digitaal. De schriftelijke versie 'Ontwikkelingskansen voor elk kind! Kindvolgsysteem 0-4 jaar' bestaat uit een boekje met daarin vier observatielijsten en een overdrachtsformulier voor naar de basisschool. Onder de naam 'Kind in-zicht' is de digitale versie van het kindvolgsysteem verkrijgbaar. Deze is ontwikkeld in samenwerking met KidsKonnnect. Het digitale systeem gebruikt dezelfde observatielijsten.
Doorgaande lijn	Ontwikkelingskansen voor elk kind! is specifiek ontwikkeld om kinderen van 0 tot 4 jaar te volgen door pedagogisch professionals (kinderopvang/gastouders).
Geanalyseerde onderdelen	De observatielijsten Motorische ontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling, spraak- en taalontwikkeling, cognitieve ontwikkeling voor de leeftijd van 5, 10, 16, 21, 27, 33, 38 en 44 maanden.
Uitgangspunten en doelstellingen van het volgsysteem	'Om ontwikkelingsgericht te werken, moet je inzicht hebben in het gedrag van kinderen. De observatielijsten van het kindvolgsysteem bieden richting en zijn zo opgesteld dat je op de kleinste details let. Een ander voordeel van het kindvolgsysteem is dat je elk kind gericht en objectief observeert: je gaat alleen uit van feiten. Aan de hand van dit volgsysteem: <ul style="list-style-type: none"> • Kijk je nog bewuster naar het gedrag van kinderen • Krijg je meer inzicht in de redenen van bepaald gedrag • Kun je gerichter handelen

	<ul style="list-style-type: none"> • Breng je de ontwikkeling van kinderen in kaart waardoor een andere opvang of school beter in kan spelen op de behoeften van het desbetreffende kind.'
Korte beschrijving van visie op het jonge kind zoals aangegeven in het volgsysteem	Het volgsysteem is ontwikkelingsgericht. Een rijke leeromgeving en een kundige pedagogisch professional zijn daarbij belangrijk. Bij elk ontwikkelingsgebied staat een korte visie op dat gebied beschreven in de toelichting. Het gaat te ver om deze voor elk gebied hier weer te geven.
Inhoud	Het kindvolgsysteem bevat observatielijsten voor de volgende gebieden: <ul style="list-style-type: none"> • Motorische ontwikkeling • Sociaal-emotionele ontwikkeling • Spraak- en taalontwikkeling • Cognitieve ontwikkeling Daarnaast heeft het een formulier 'Overdracht naar de basisschool.'
Aspecten taalontwikkeling	Er wordt in de toelichting bij de observatielijsten 'Spraak- en taalontwikkeling' gesproken over taalinhoud, taalvorm en taalgebruik. Een rijke taalomgeving en de professional zijn daarbij hulpmiddelen.
Aspecten rekenontwikkeling	Er wordt in de toelichting bij de observatielijsten 'Cognitieve ontwikkeling' gesproken over rekenprikkel, ontdekken en leren redeneren en de vijf gebieden van leren ordenen, meten en begrijpen. Deze vijf zijn: <ul style="list-style-type: none"> • Ordenen op basis van kenmerken • Verschillen ontdekken • Zichzelf ontdekken in de ruimte • Volgorde in tijd ontdekken • Verband leggen tussen oorzaak en gevolg.
Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling	Er wordt in de toelichting bij de observatielijsten 'Sociaal-emotionele ontwikkeling' gesproken over de sociale ontwikkeling (hechtingsproces en hoe gaat het kind om met anderen) en de emotionele ontwikkeling (zelfbeeld, zelfvertrouwen, leren omgaan met gevoelens etc.).
Aspecten bewegingsonderwijs	Er wordt in de toelichting bij de observatielijsten 'Motorische ontwikkeling' onderscheid gemaakt in grove en fijne motoriek en sensomotoriek.

<p>Werkwijze</p>	<p>Elk kind heeft een mentor. Dit is één van de pedagogisch professionals van de groep van het kind of de gastouder. Deze persoon is het eerste aanspreekpunt voor ouders en ook voor het kind. De mentor begeleidt het wennen van het kind in de groep, volgt de ontwikkeling en voert in principe ook de oudergesprekken.</p> <p>De observatielijsten worden op acht momenten ingevuld door de professional:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 maanden oud • 10 maanden oud • 16 maanden oud • 21 maanden oud • 27 maanden oud • 33 maanden oud • 38 maanden oud • 44 maanden oud
<p>Aanwijzingen voor registratie</p>	<p>Elk kind heeft zijn eigen kindvolgsysteemboekje waarin alle observatieformulieren van alle vier gebieden zijn opgenomen.</p> <p>Het systeem gaat uit van wat het kind kan. De items worden dan ook alleen gescoord op aanwezig (kruisje) of niet aanwezig (leeg). Een beetje of bijna is niet voldoende.</p> <p>Bij elk item kunnen opmerkingen geplaatst worden. Als professional dien je ook altijd terug te kijken naar eerdere observaties om te bepalen of er vaardigheden zijn die inmiddels wel beheerst worden. Dit wordt dan alsnog aangevuld met de datum erbij.</p> <p>Vaardigheden komen in telkens opeenvolgende momenten van observeren terug.</p> <p>Als een kind op latere leeftijd instroomt start je met de lijst die past bij de leeftijd van het kind.</p> <p>Resultaten worden besproken met ouders. Hiervan kun je een notitie maken op het observatieformulier. De manier waarop je met ouders afstemt ligt niet vast. Bij de overgang naar de basisschool krijgen de ouders het boekje mee. Geadviseerd wordt om het boekje niet gelijk aan de leerkracht te geven, maar bijvoorbeeld tijdens het eerste 10 minutengesprek op school als er aanleiding toe is.</p>
<p>Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen</p>	<p>Als ontwikkeling wat 'achterblijft' kan een individueel plan gemaakt worden. Dit handelingsplan maakt deel uit van het observatieformulier.</p> <p>In de toelichtende teksten bij de observatielijsten staat de 'normale' ontwikkelingslijn voor het</p>

	ontwikkelingsgebied weergegeven. De professional kan uit de toelichtende teksten tips halen.
Opmerkingen	KIKI biedt daarnaast scholingen, trainingen, pedagogische ondersteuning, persoonlijke ontwikkeling en coaching voor werknemers en leidinggevenden in de kinderopvang, gastouderopvang en het primair onderwijs.

DEEL 3: Ontwikkelingskansen voor elk kind!

Tabel met analyseresultaten op SLO-doelen

Legenda:		
■	=	aanwezig
▣	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	niet aanwezig
n.v.t.	=	niet van toepassing

Taal

(INHOUDSKAART AUGUSTUS 2020)

Mondelinge taalvaardigheid		
Woordenschat en woordgebruik	Uitbreiden van de receptieve woordenschat	□
	Uitbreiden van de productieve woordenschat	□
	Gebruiken van nieuwe woorden in andere situaties	□
	Gebruiken van steeds meer verschillende en complexere woorden	□
	(Nieuwe) woorden vormen	■
Spoken <i>Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing</i>	Uitspreken van alle klinkers en medeklinkers in een woord, zoals ook onbeklemtoonde lettergrepen en alle achter elkaar staande medeklinkers	▣
	Klanken vormen met het Nederlandse klanksysteem	□
	Zinnen vormen	■
	Vertellen op een begrijpelijke en verstaanbare wijze	■
	Beschrijven van iets of iemand uit de eigen omgeving met gebruik van losse woorden of eenvoudige zinnen	■
	Uitvoeren van eenvoudige, korte spreektaken met het doel om te amuseren of informeren	■

<i>Non-verbale communicatie en visuele ondersteuning</i>	Gebruiken van gebaren en mimiek om boodschappen te ondersteunen	☐
	Vertellen aan de hand van (zelf meegenomen) materiaal	☐
<p>Toelichting <i>Het item 'Uitspreken van alle klinkers en medeklinkers in een woord, zoals ook onbeklemtoonde lettergrepen en alle achter elkaar staande medeklinkers' is gedeeltelijk gescoord omdat als observatiepunt is opgenomen 'is over het algemeen ook voor vreemden goed verstaanbaar'. Dat is wel iets globaler dan wat er in het item omschreven staat.</i></p>		
Luisteren	Ontwikkelen van verhaalbegrip	☒
	Luisteren naar en begrijpen van uitleg over activiteiten en taken	☐
	Luisteren naar en begrijpen van instructie(-s)	☒
	Luisteren naar en begrijpen van een verhaal (eenvoudige chronologische structuur met korte zinnen)	☒
	Luisteren naar liedjes en versjes	☒
	Luisteren naar eenvoudige voorstellingen, belevenissen van volwassene of kind	☐
	Luisteren naar en begrijpen van gesproken tekst op radio, tv en internet	☐
	Samenvatten van wat wordt verteld	☐
	Evalueren van wat wordt verteld	☐
<p>Toelichting -</p>		
Gesprekken voeren	Gesprekjes voeren met de leidster en/of een ander kind	☒
	Uiten van een mening en deze vergelijken met de mening van anderen	☐
	Beantwoorden van verschillende type vragen met korte taaluitingen en eventueel ondersteunt door gebaren	☒
	Stellen van vragen om ergens meer over te weten te komen of hulp te krijgen	☒

	Kennismaken met enkele gespreksregels	☐
	Gebruiken van gebaren en mimiek om gespreksbijdragen te ondersteunen	☒
	(Spontaan) reageren op een ander kind of de leidster	☒
<p>Toelichting <i>'Kennismaken met enkele gespreksregels' is gedeeltelijk gescoord omdat het in het systeem gaat om het observeren van 'het voeren van gesprekjes'. Hieronder kan het gebruik van gespreksregels vallen, maar dit wordt niet expliciet gemaakt.</i></p>		

Aanvankelijk lezen		
Leesplezier	Ontwikkelen van leesplezier vanuit een rijke leesomgeving	☐
	Meeleven met prentenboeken (leesbeleving)	☐
	Genieten van voorgelezen versjes, gedichtjes, rijmpjes of verhalen	☒
<p>Toelichting -</p>		
Oriëntatie op verhaal en tekst	Bladeren door (prenten-)boeken	☐
	Ontdekken dat illustraties ook een verhaal vormen	☐
	Herkennen van (bekende) veelvoorkomende pictogrammen	☒
	Herkennen van verschillende vormen van schriftelijke communicatie uit de eigen leefwereld	☐
	(Mondeling) reageren op 'tekst' met blijk van herkenning, waardering en eigen mening	☐
	Ontdekken dat er verschillende soorten schriftelijke bronnen zijn	☐
<p>Toelichting -</p>		

Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Spelen met klanken (fonemen) en symbolen	☐
	Bewust worden van klanken in woorden	☒
	Spelen van spelletjes rond taal	☐
	Ontdekken van relaties tussen klanken en letters in een speelse context	☐
	Ervaringen opdoen in rijmen	☒
	Herkennen van symbolen	☒
Toelichting		
-		

Aanvankelijk schrijven		
Oriëntatie op geschreven taal	Interesse tonen in geschreven taal	☒
	Ontdekken dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen	☐
	Ervaren dat tekenen en tekens mogelijkheden bieden tot communicatie	☒
	Naschrijven, stempelen of typen van letters en woorden	☐
	Spelen met letters en woorden	☐
	Verschil ontdekken tussen 'schrijven' en 'lezen'	☐
	Verkennen van schrijven (krabbels), vooral via tekenen, krabbelen, letterachtige vormen, letter-/tekenreeksen	☒
Toelichting		
<i>'Interesse tonen in geschreven taal' is gedeeltelijk gescoord omdat er alleen in de lijst van 16 maanden geobserveerd wordt of een kind interesse heeft in boeken.</i>		

Taalbeschouwing		
	Op speelse wijze bezig zijn met taal	☐
	Bewust worden van het eigen taalgebruik	☐
	Bewust worden dat je over taal kunt praten	☐
Toelichting		
-		

Rekenen-wiskunde
(INHOUDSKAART DECEMBER 2019)

GETALLEN: Getalbegrip		
Telrij	Noemen van namen van telwoorden	■
	Opzeggen van stukjes telrij (akoestisch tellen)	■
Toelichting -		
Hoeveelheden	Tellen van kleine hoeveelheden	■
	Synchroon tellen	☐
	Leggen van één-op-één relaties door voorwerpen aan elkaar te koppelen, bij elkaar te leggen of te verbinden	■
	Vergelijken van kleine hoeveelheden 'op het oog' of door gelijke rijtjes te maken; en vergelijken van grotere hoeveelheden met groot verschil in aantal 'op het oog'	☐
	Omgaan met begrippen rond hoeveelheden	■
	(Her)kennen van kleine groepjes (2 of 3) zonder tellen	■
	Nadenken over de functie van tellen en de betekenis van telwoorden	☐
	Nadenken over begrippen als (heel) veel en (heel) weinig	□
Toelichting <i>'Nadenken over begrippen als (heel) veel en (heel) weinig' is gedeeltelijk gescoord omdat het in de observatielijsten gaat over het 'omgaan met' in plaats van het 'nadenken over'.</i> Nadenken over' vraagt meer dan alleen het toepassen van de begrippen.		
Getallen	Herkennen en benoemen van enkele cijfers en getallen	☐
	Verkennen van cijfers en getallen die in het dagelijks leven gebruikt worden	☐

Toelichting		
-		
Relaties tussen telrij, hoeveelheden en getallen	Ontdekken dat getsymbolen, tellen, telwoorden en hoeveelheden iets met elkaar te maken hebben	☐
Toelichting		
-		

GETALLEN: Bewerkingen		
	Ervaring opdoen met optellen en aftrekken door steeds een voorwerp (of persoon) erbij of eraf te halen en te beseffen dat het eentje meer of minder wordt	☐
	Ervaring opdoen met het 'eerlijk' verdelen	☒
	Omgaan met begrippen rond optellen, aftrekken en verdelen	☐
Toelichting		
-		

METEN EN MEETKUNDE: Meten		
Lengte, omtrek en oppervlakte	Vergelijken op lengte	☒
	Voorwerpen sorteren op basis van lengte	☒
	Omgaan met begrippen rond meten	☒
	Vergelijken en ontdekken van tegenstellingen en omgaan met begrippen daarbij	☒
	Meten van eigen lichaamslengte	☐
Toelichting		
<i>Het item 'Meten van eigen lichaamslengte' is gedeeltelijk gescoord omdat het in de observatielijst gaat om het vergelijken op lengte van bijvoorbeeld voorwerpen of mensen'. Niet perse het meten van de eigen lengte.</i>		
Inhoud	Vergelijken op inhoud	☐
	Ervaring opdoen met inhouden door vullen, overgieten en leegmaken	☐

	Ervaring opdoen met begrippen rond inhoud	☐
	Vergelijken en ontdekken van tegenstellingen en herkennen van begrippen	☐
Toelichting -		
Gewicht	Ontdekken en onderzoeken van wat zwaar, heel zwaar en licht is en deze begrippen herkennen	☐
	'Tillen' en 'wegen' van verschillende voorwerpen en vergelijken wat zwaarder is of het zwaarst en wat lichter is of het lichtst en deze begrippen leren herkennen	☐
	Ervaring opdoen met meten van gewicht met informele 'weeginstrumenten' en maten	☐
Toelichting -		
Tijd	Verkennen van de indeling en het verloop van de dag (dagritme) en de namen voor de verschillende momenten.	☐
	Navertellen van gebeurtenissen in de juiste volgorde	☒
	Gesprekjes voeren waarin begrippen voorkomen die te maken hebben met tijdsbeleving en tijdsbesef	☐
	Ontdekken van de functie van een klok	☐
Toelichting -		
Geld	Omgaan met (en imiteren van) kopen, verkopen en betalen	☐
	Kennismaken met geld (munten en biljetten) en ervaren dat het een betaalmiddel is	☐
	Ervaring opdoen met begrippen rond geld	☐
Toelichting -		

METEN EN MEETKUNDE: Meetkunde		
Oriënteren in de ruimte	Ervaring opdoen met meetkundige begrippen	■
	Vertellen over situaties en voorwerpen en waar deze zich bevinden	□
	Gesprekjes voeren over concrete voorwerpen en situaties die niet direct zichtbaar zijn (voorstellingsvermogen)	■
Toelichting -		
Construeren	Construeren met vrij constructiemateriaal	■
	Construeren met meetkundig constructiemateriaal en ook nabouwen	■
	Ontwerpen van mozaïek- en kettingpatronen	□
	Construeren met papier (vouwen) en op papier	□
Toelichting -		
Opereren met vormen en figuren	Onderzoeken van eigenschappen van voorwerpen en op basis van een eigenschap sorteren (classificeren)	■
	Onderscheiden en benoemen van meetkundige vormen	■
	Spelen/experimenteren rond zon en schaduw met vormen en figuren	□
	Experimenteren met spiegels en spiegelen	□
Toelichting -		

Verhoudingen		
	Experimenteren met verhoudingen	□
	Gesprekjes voeren over verhoudingen	□
Toelichting -		

Verbanden		
	Omgaan met symbolen en pictogrammen in een dagplanning	■
	Samen experimenteren met het maken van een beelddiagram	□
Toelichting		
-		

Sociaal-emotionele ontwikkeling

(ONTWIKKELINGSKAART NOVEMBER 2022)

Emotionele competenties		
Zelf (zelfbeeld)	Ontdekken van gevoelens en emoties van zichzelf	■
	Ontdekken van de eigen kwaliteiten en krachten	□
	Ontdekken van verschillen tussen zelf en ander	■
Toelichting -		
Zelfsturing (zelf-management)	Grip krijgen op (eigen) gevoelens	■
	Bijsturen/stoppen van ongewenst gedrag	■
	Uitvoeren van eenvoudige opdrachten en/of doelen	■
Toelichting -		
Relaties (sociale vaardigheden)	Plezier beleven in het omgaan met een ander	■
	Spelen naast of met andere kinderen	■
	Ontdekken wat het vraagt om in een groep deel te nemen	■
	Open staan voor oplossingen bij conflicten	□
Toelichting -		

Sociale competenties		
De ander (besef van de ander)	Open staan voor de emoties van een ander	■
	Deel uitmaken van een groep	■
	Inschatten van het gedrag van een ander	■
Toelichting -		

Morele competenties		
Kiezen (keuzes maken)	Maken van een keuze	■
	Zelf willen doen	■
Toelichting		
-		

Bewegingsonderwijs

(INHOUDSKAART DECEMBER 2021)

Balanceren	Lopen in balans	■
	Rijden in balans	■
	Glijden in balans	□
	Zitten in balans	□
Klauteren	Met handen en voeten steunpunten zoeken bij het klauteren	■
Springen	Afzetten om te springen	■
Over de kop gaan	Om lengteas draaien en stoppen	□
Zwaaien	Meebewegen tijdens de zwaai	□
Toelichting		
-		

Mikken	Bal met vaart wegspele	■
	Gericht rollen of werpen	■
Jongleren	(Over-)rollen dat de bal goed ontvangen kan worden	□
Tikspelen	Weglopen van een tikker (pakker)	□
Toelichting		
-		

Bewegen op muziek	Bewegingen maken op muziek	■
Toelichting		
-		